

MONASTER SUPRASKI

Monaster supraski Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, położony nad rzeką Supraślą na Podlasiu, jest jednym z sześciu monasterów ortodoksyjnych w Polsce. Został założony w latach 1498–1500 na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego przez późniejszego marszałka hospodarskiego i wojewodę nowogródzkiego Aleksandra Chodkiewicza. Od 1614 do 1839 roku monaster supraski był klasztorem unickim oraz bardzo ważnym ośrodkiem kulturalnym dla unitów, wyznawców prawosławia i staroobrzędowców w Wielkim Księstwie Litewskim i w Polsce. W roku 1722 kijowski metropolita unicki Lew Kiszka reformuje zakon bazyliński i zakłada typografię klasztorną (1695–1803). W XVIII wieku drukuje się tam książki w języku cerkiewnosłowiańskim, polskim i łaćnińskim. Pod koniec wieku, po rozbiorach Polski, monaster znalazł się w granicach Prus, a od 1807 roku – w granicach Rosji. W 1835 roku w monasterze otwarto seminarium duchowne.

WARSZAWSKA CZĘŚĆ CODEX SUPRASLIENSIS

Historia warszawskiej części rękopisu jest skomplikowana i niedostatecznie wyjaśniona. W roku 1847 ks. Michał Bobrowski sprzedaje swoją bibliotekę polskiemu biblioflowi Władysławowi Trębickiemu pod warunkiem, że ten zatrzyma ją dla siebie. Po śmierci Bobrowskiego, w roku 1869 bibliotekę kupuje ordynat Tomasz Franciszek Zamoyski. W roku 1872 o lokalizacji rękopisu informuje w prasie Jan Papłowski. Podczas drugiej wojny

światowej, w 1939 roku, Niemcy przewożą rękopis do Berlina, ale w roku 1941 wraca on do Warszawy. Po stłumieniu powstania warszawskiego rękopis znika. Do Polski powraca z USA w roku 1968. Dzisiaj 151 kart Codex Suprasliensis (BOZ 201) przechowuje się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie.

LUBLAŃSKA CZĘŚĆ CODEX SUPRASLIENSIS

Pojawienie się pierwszych 118 kart rękopisu Kodeksu supraskiego na Słowenii związane jest z zainteresowaniami naukowymi słynnego filologa słoweńskiego prof. Jerneja Kopitara. Zwraca się on do znalazcy zabytku Michała Bobrowskiego z prośbą o wysyłanie rękopisu do niego; najpierw odpisuje drugą część (którą zwraca), a później – do 1840 roku – 118 pierwszych kart zabytku. Nie wiadomo dlaczego uczony słoweński nie odsyła tej części. Po śmierci Kopitara rękopis, wraz z całym archiwum profesora, trafia do Licealnej – obecnie Narodowej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Lublanie. Dzisiaj Codex Suprasliensis przechowuje się w Wydziale Rękopisów Biblioteki, w kolekcji kodeksów słowiańskich Kopitara pod sygnaturą Cod. Kop.2.

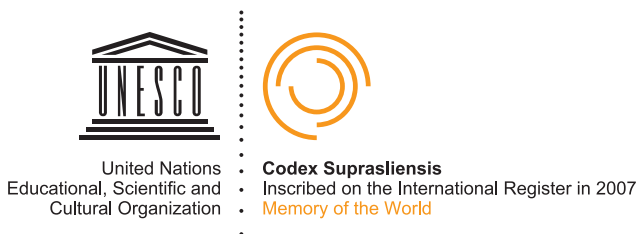
CODEX SUPRASLIENSIS NA LITWIE

Możliwe, że rosyjska część Kodeksu supraskiego pierwotnie trafiła do Wilna.

Zbiór 113 rękopisów monasteru supraskiego, w roku 1877 zostaje przekazany do Wileńskiej Biblioteki Publicznej (obecnie – Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk) razem z kolekcją ksiąg klasztorów: żyrowickiego, witebskiego i słuckiego. Rękopisy zostały opisane przez rosyjskiego archeografa Flawiana Dobriańskiego.

CODEX SUPRASLIENSIS W ROSJI

W roku 1856 rosyjski historyk i bibliograf Afanasij Byczkow, w tym czasie kierownik Wydziału Rękopisów przy Cesarskiej Bibliotece Publicznej w Sankt Petersburgu, kupuje u obszarnika Strelbickiego dwa zeszyty (16 kart) Kodeksu supraskiego. Dziś strony te znajdują się w zbiorach Rosyjskiej Biblioteki Narodowej w Sankt Petersburgu (Q.n.I.72).

BUŁGARSKI KODEKS SUPRASKI Z X W. W KONTEKŚCIE STOSUNKÓW BIZANTYJSKO- SŁOWIAŃSKICH

Ambasada
Republiki Bułgarii,
Warszawa

Ambasada
Rzeczypospolitej Polskiej,
Sofia

Państwowy Instytut Kultury, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Sofia

Kodeks Supraski (zwany także Kodeksem Retki) to jeden z najstarszych i najcenniejszych ze wszystkich zachowanych rękopisów cyrylickich z końca X lub z początku XI wieku, zabytek przesławskiej szkoły piśmienniczej stanowiący ważne źródło do badań nad językami słowiańskimi. Zawiera 24 żywoty świętych chrześcijańskich oraz 23 homilie do cyklu trydalnego rocznego.

Kodeks, znaleziony w 1823 roku w bibliotece bazylińskiego monasteru w Supraślu (w Polsce, niedaleko Białegostoku) przez księdza Michała Bobrowskiego, został zapisany na pergaminie i ma wyjątkowo staranny układ graficzny. Znalazca podzielił Kodeks na części i wysłał je do Wiednia do wybitnego filologa słoweńskiego prof. Jerneja Kopitara. Po śmierci Kopitara pierwsze 118 kart zabytku trafiło do biblioteki liceum w Lublanie w Słowenii, a następnie do biblioteki uniwersytetu lublańskiego, gdzie znajdują się obecnie. Kolejnych 16 kart, zakupionych przez rosyjskiego historyka Afanasija F. Byczkowa w roku 1856, znalazło się na początku XX wieku w Cesarskiej Bibliotece Publicznej, która obecnie nosi nazwę Rosyjskiej Biblioteki Narodowej w Sankt Petersburgu. Pozostałe 151 kart, po śmierci odkrywcy zabytku, wzbogaciło kolekcję Biblioteki Ordynacji Zamojskiej. Ta warszawska część Kodeksu zaginęła podczas drugiej wojny światowej. Do Polski powróciła z USA w roku 1968. Obecnie znajduje się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie.

W 2007 roku zabytek wpisano na prestiżową listę „Pamięci świata” UNESCO, rejestrującą najbardziej wartościowe obiekty światowego dziedzictwa.

Jan Chryzostom
Kaplica Orlitsa, Rila
klasztór, 1491

Wjazd do Jeruzolimy
(Niedziela Palmowa)
Ikona monastrey św Katarzyny,
Synaj, 14 c.

Część homiletyczną Kodeksu supraskiego (od Niedzieli Palmowej do Wielkiego Piątku) stanowią kazania ojców Kościoła: Jana Chryzostoma (Złotoustego) – autora większości utworów, Epifaniasza z Cypru oraz patriarchy Focjusza z Konstantynopola. Jan Chryzostom cieszył się wyjątkowym autorytetem nie tylko w Bizancjum, ale również w całym świecie wschodnio-ortodoksyjnym aż do końca średniowiecza. Jego utwory tłumaczono w Bułgarii; później rozpowszechniły się wśród innych narodów.

Kodeks Uspieński
z XII–XIII wieku

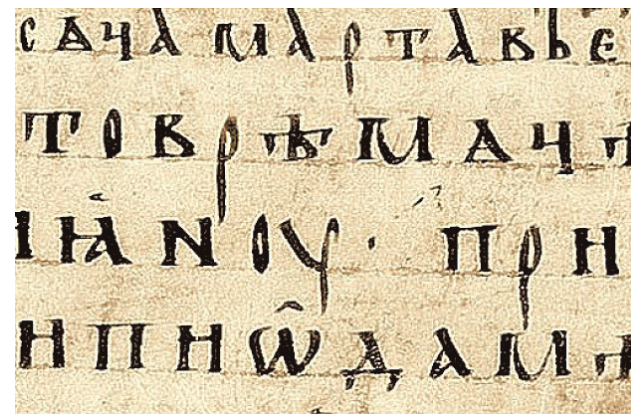
TREŚĆ CODEX SUPRASLIENSIS

Podstawową część hagiograficzną Kodeksu tworzą żywoty świętych – męczników chrześcijańskich z III–IV wieku (św. św. Pawła i Julianii, św. Wasyliska, 40 męczenników z Sebasty, św. Pioniusza ze Smyrny i innych świętych). Niektóre żywoty opisują świętych żyjących w I–II wieku (św. Konona Cudotwórcy), w VI–VII wieku (św. Grzegorza Wielkiego, papieża), a także w wieku IX (42 męczenników z Amorium).

Pisarz ten miał wyjątkowo duży wpływ na twórczość m.in.: Klimenta Ochrydzkiego, Konstantyna Presławskiego i Jana Egzarchy. Większość tekstów hagiograficznych oraz homilii w Codex Suprasliensis przetłumaczono w Presławiu w różnych okresach.

HISTORIA TEKSTU

Kodeks supraski jest najwcześniejszym świadectwem pewnego zakończonego już etapu w rozwoju dużych kolekcji tego typu piśmiennictwa w środowisku słowiańskim. Stanowi to podstawę hipotezy, że do końca X wieku ten rodzaj kolekcji był już opracowany

w literaturze starobułgarskiej. Podobne kodeksy dla innych miesięcy zachowano tylko w późniejszych rosyjskich rękopisach, które mają starobułgarski protograf, na przykład w Kodeksie uspieńskim z XII–XIII wieku.

ZŁOTY WIEK LITERATURY BUŁGARSKIEJ

Bułgaria zyskuje sławę państwa klasycznego piśmiennictwa średniowiecznego, a przesławski ośrodek piśmienniczy odgrywa podstawową rolę w historii Slavia Orthodoxa oraz we włączaniu słowiańszczyzny do bizantyjsko-słowiańskiej politycznej, religijnej oraz kulturalnej wspólnoty.

Presławska szkoła piśmiennicza wykształciła się w wyniku wyjątkowo ważnych dla historii bułgarskiej wydarzeń z drugiej

Konstantine z Preslav,
Modlitwa alfabetyczna

połowy IX wieku: chrzest Bułgarów (864), założenie niezależnego bułgarskiego arcybiskupstwa (870), przyjazd wygnanych z Wielkich Moraw uczniów Cyryla i Metodego: Klimenta i Nauma Ochrydzkich, Gorazda, Sawy oraz Angelarego, wprowadzenia języka i piśmiennictwa starobułgarskiego do obrzędów liturgicznych oraz do administracji po soborze przesławskim (893). Status języka starobułgarskiego można porównać ze statusem łaciny kościelnej na Zachodzie oraz języka greckiego na Wschodzie.